

gekozen hout en steen trekt hij zonder schromen partij. De vraag, dikwijls aan pottbakkers gesteld, in hoe ver zij de hand hebben in het eindresultaat, geldt voor Zadkine niet. Hij streeft naar harmonie in de versmelting van dit gegevene met den indruk, te wekken door wat zijn oog en hand eruit te voorschijn brengen.

Ook Paul Raynal stelt het overheerschen van het technische element op den voorgrond. Hij zegt: „le rythme de Zadkine se subordonne de lui-même à la matière qu'il emploie. Son émotion vibre à l'unisson de celle du bloc de marbre ou de l'arbre qu'il a choisi; elle en épouse les accidents et, suivant un réalisme supérieur, elle accorde leurs défauts et leurs qualités en un tout harmonieux.” Eraan vooraf gaat de opmerking: „Zadkine sait que l'âme de la matière est soeur de celle du sculpteur, et qu'elles épousent toutes deux les formes humaines en lesquelles elles se complaisent comme elles épouseraient également les querelles qui pourraient surgir dans leurs rapports.” En waardeering voor deze kunst geeft zich gereedelijk gewonnen aan deze samenvatting: „Zadkine a découvert que le drame de la création artistique devait se jouer entre trois protagonistes seulement: sa sensibilité, la matière et ses mains.”

Dat te voorschijn brengen geschiedt, ook subjectief gezien, met de eenvoudigste middelen. Met nieuwe oogen in den zin, door middeleeuwsche mystici aan het woord gehecht, staat Zadkine er tegenover. Karel van de Woestijne zou het adamisch noemen. Alle vooroordeelen heeft hij uitgewied. Of hij in der haast geen levensvatbare wortelen mee heeft uitgetrokken? Wie dit werk bijeenziet beantwoordt de vraag bevestigend. Zadkine gaat ver. Hij gaat ver met dit voorbehoud, dat dit een kenschets, geen blaam is. Nogmaals zij een verwijzing naar Raynal's bezonnen studie geoorloofd. „Il est bon,” leest men op bladzij 11, „que notre sensibilité moderne soit de temps à autre rafraîchie par les efforts d'artistes tels que Zadkine et qui, appartenant à la race de ceux qui s'efforcent de recommencer à vivre tous les jours, tentent d'édifier un nouveau monde sensible en lequel ils pourront librement respirer.”

Dat hij fratsen maakt om den burgerman te verbijsteren, is een te dicht voor de hand liggende verklaring. Zijn technische rechtschapenheid staat voor het tegendeel borg, maar hiermee is het vraagstuk niet zuiver gesteld. Dit talent van stoere veerkracht en blijde leeflust moet als geheel worden door- en overschouwd. Dan blijkt de onvermijdelijkheid in de onderlinge afhankelijkheid der uitingen. In zijn drang naar een gezuiverde vormenspraak gaat hij tot het uiterste. De natuur heeft hij haast volkomen losgelaten. Anderen gelijk Mondriaan schijnen verder te gaan, maar dit berust op een gezichtsbedrog bij den beoordeelaar. Mondriaan staat met den rug naar de natuur, maar daarmee heeft hij vergelijking met op ander plan werkenden, van wie Zadkine op den uitersten vleugel staat, onmogelijk